

percentsgewijze verhouding der personen, behorende tot de groepen A, B, C en D, tot het totaal der in elke beroepsklasse werkzame personen.

Percentsgewijze verhouding van de personen behorende tot de groepen A, B, C en D, tot het totaal der in elke beroepsklasse werkzame personen.

BEROEPSKLASSE.	Positie.	Percentage.	BEROEPSKLASSE.	Positie.	Percentage.	BEROEPSKLASSE.	Positie.	Percentage.
I. Aardewerk, diamant, glas, kalk, steenen, enz.	A B C D	3,74 0,46 1,56 94,23	IX. Metalen (winnen en eerste bewerking van), steenkolen, turf, zout, enz.	A B C D	7,54 0,53 1,04 90,89	XVII. Landbouwbedrijven	A B C D	30,26 0,50 0,10 69,14
II. Boek- en steendrukkerij, hout-, koper-, staalgravure, photographie, enz.	A B C D	12,51 0,36 1,50 85,63	X. Metalen (bewerking van).	A B C D	22,80 0,31 0,63 76,26	XVIII. Visscherij, (incl. vischkwekerij) en jacht.	A B C D	35,81 1,16 2,17 60,86
III. Bouwbedrijven (incl. reiniging van gebouwen en aanleggen, onderhouden en reinigen van wegen en straten, ook gemeentelijke dienst).	A B C D	26,31 0,31 1,48 71,90	XI. Papier, enz.	A B C D	7,05 0,58 2,29 90,08	XIX. Warenhandel.	A B C D	69,89 2,31 12,89 14,91
IV. Chemischenijverheid, meststoffen, ontplofbare stoffen, verfstoffen, enz.	A B C D	24,17 3,85 28,87 43,11	XII. Scheepsbouw, vervaardiging van rijtuigen, enz.	A B C D	22,46 0,44 1,81 75,29	XX. Verkeerswezen.	A B C D	27,27 1,94 6,13 64,66
V. Hout-, kurk-, stroobewerking, snij- en draaiwerk van verschillende stoffen, enz.	A B C D	30,80 0,26 0,83 68,10	XIII. Stoom- en andere werktuigen, toestellen, instrumenten, oorlogsmaterieel enz.	A B C D	39,70 0,53 6,09 53,68	XXI. Crediet- en bankwezen.	A B C D	11,30 56,36 25,42 6,92
VI. Kleeding en reiniging.	A B C D	53,24 0,42 0,50 45,84	XIV. Textiele nijverheid.	A B C D	7,81 0,37 1,71 90,11	XXII. Verzekeringswezen.	A B C D	13,39 83,61 3,— —
VII. Kunstnijverheid.	A B C D	39,55 — 0,69 59,76	XV. Verlichting, olie, vet, zeep, enz.	A B C D	7,04 1,78 4,11 87,07	XXIII. Tusschenhandel (commissiehandel, kassierderij, make-laardij, enz.)	A B C D	1,63 98,34 0,03 —
VIII. Leder, wasdoek, caoutchouc, enz.	A B C D	44,90 0,28 0,32 54,50	XVI. Voedings- en genotmiddelen.	A B C D	29,52 0,92 1,57 67,98	XXIV. Hulpbedrijven van den handel.	A B C D	2,98 3,46 91,19 2,37

Uit hetgeen hierboven in § 1 werd medegedeeld met betrekking tot de wijze waarop de uitkomsten der beide vroegere beroepstellingen werden bewerkt, zal reeds gebleken zijn, dat een gedetailleerde vergelijking der uitkomsten van de drie achtereenvolgende beroepstellingen volstrekt onmogelijk is.

De Heer von Baumhauer, onder wiens leiding de beroepstelling van 1859 had plaats gevonden, noemde reeds in de Algemeene Statistiek van Nederland, uitgegeven door de Vereeniging voor de Statistiek in Nederland, 2e deel, bladz. 58 een vergelijkende beschouwing van de opgaven der bevolking

naar de beroepen voor de beide tellingen van 1849 en 1859 „geheel ondoenlijk”. Doch in niet veel mindere mate mag dit gelden van een vergelijking der uitkomsten van de beide eerste tellingen met die der telling van 1889.

Nog afgezien van de zoozeer uiteenlopende classificatie der beroepen en van de verschillpunten in de onderscheiding der leeftijdsgroepen, maakt reeds het feit dat bij de beroepstelling van 1849 251401 personen en bij die van 1859 238277 personen zich opgaven als „arbeiders” zonder nadere aanduiding van het beroep of bedrijf waarin zij werkzaam waren, juiste vergelijking van de cijfers der verschillende beroepsklassen onmogelijk.

De Heer von Baumhauer had intusschen in zijn bovengenoemd artikel de uitkomsten der tellingen van 1849 en 1859, uitgaande van de in 1859 aangenomen beroepsclassificatie, in zooveel mogelijk vergelijkbaren vorm samengevat en naast elkander geplaatst.

Ten einde nu althans eenig inzicht te geven in de wijzigingen, welke de beroepsverdeling der bevolking sedert 1849 heeft ondergaan, is in het hieronder volgend overzicht getracht, om uitgaande van de door den Heer von Baumhauer bewerkte vergelijking der uitkomsten van de tellingen van 1849 en 1859, de uitkomsten der drie opvolgende beroepstellingen in zooveel mogelijk vergelijkbaren vorm samen te vatten. Te dien einde moest op de volgende wijze worden te werk gegaan.

Op grond eener gedetailleerde vergelijking der beroepenlijsten van de tellingen van 1859 en 1889 is de classificatie der beroepen, in de uitkomsten der laatstgenoemde telling aangenomen, omgewerkt en in overeenstemming gebracht met die welke voor de telling van 1859 heeft gegolden. Dit moest geschieden omdat de beroepenlijst van 1859, zooals hierboven in § 1 werd herinnerd, veel minder volledig was dan die van 1889. Enkele beroepen, welke in de tellingen van 1849 en 1859 afzonderlijk waren genoemd, doch in de uitkomsten der telling van 1889 niet voorkwamen, moesten in het door den Heer von Baumhauer bewerkte overzicht worden verplaatst, en gebracht onder de groep, waarin zij bij de telling van 1889 werden opgenomen.

De hiervolgende toelichting bij de beroepsgroepen in het vergelijkend overzicht van de uitkomsten der drie beroepstellingen voorkomende, geeft in bijzonderheden de wijze aan waarop deze uitkomsten, voor zooveel dit althans doenlijk was, zijn vergelijkbaar gemaakt.

Toelichting bij de beroepsgroepen voor het vergelijkend overzicht der uitkomsten van de beroepstellingen van 19 November 1849, 31 December 1859 en 31 December 1889.

Beroepsgroepen voor het Beroepsgroepen of beroepen ¹⁾ volgens de uitkomsten der beroepstelling **vergelijkend overzicht.** van 31 December 1889.

Landbouw en veeteelt = groep (XVII), uitgenomen griendwerkers, vermeerderd met fabrikanten van kunstmest (IV), handelaren in levend vee en gevogelte (XIX) en houthakkers (V).

Delfstoffen = groep (IX) uitgenomen personen zich bezig houdend met zoutbewerking en kolenbranders.

Nijverheid.
Voeding = groepen (XVI en XVIII), uitgezonderd fabrikanten van stijf sel en personen bezig met tabaksbewerking, schelpenvisschers, jachtopzieners, paardenslachters en vogelvangers.

Kleeding = groep (VI), behalve bedden- en matrassenmakers, fabrikanten van handschoenen en bleekers, vermeerderd met brillenslijpers (XIII) en fabrikanten van knopen.

Gebouwen en scheepsbouw = groep (III), uitgenomen behangers, pompenmakers, timmerlieden, aschkar- en baggerlieden, vermeerderd met fabrikanten van cement, kalk en tras (I), blok- en mastenmakers (XII), scheepmakers (XII), zeilmakers (XIV), fabrikanten van touw (XIV), steenhouders (I), ingenieurs (XXV), personen zich bezig-

¹⁾ De tusschen haakjes geplaatste Romeinsche cijfers verwijzen naar de klassen van de beroepstelling van 1889.

	houdend met de exploitatie van droogdokken (XII), scheepsschilders, —sloopers en scheepstakelaars (XII), en fabrikanten van parketvloeren (I), glas (I), steenen dakpannen (I), enz.
<i>Huisraad</i>	samengesteld uit: Aardewerk en porcelein (I), behangers (III), fabrikanten van bedden en matrassen (VI), fabrikanten van behangselpapier (XI), biljartmakers (V), blikslagers (X), fabrikanten van blik (X), idem van lampen (XIII), idem van borstels (V), glasblazers (I), draaiers (V), koperslagers (X), krammers van aardewerk (VII), fabrikanten van matten (V), scharenslijpers (XIII), fabrikanten van spiegels (I), van matten stoelen, rieten matten en dito meubelen (V), stoelenmatters (V), tingieters (X), fabrikanten van klokken (XIII), horlogemakers (XIII), fabrikanten van lijsten (V), metaalvergulders (X).
<i>Leder en tuigwerk</i>	= groep (VIII), uitgenomen fabrikanten van wasdoek, vermeerderde met fabrikanten van handschoenen (VI), idem van rijtuigen, idem van tram- en spoorwegrijtuigen (XII) en idem van wagens (XII).
<i>Manufacturen</i>	= groep (XIV), verminderd met fabrikanten van passementerieën en zeilmakers, doch vermeerderd met fabrikanten van wasdoek (VIII).
<i>Papierbereiding, boek- en steendrukkerij</i>	= groepen (II en XI), verminderd met fabrikanten van behangselpapier (XI), lettergieters (II) en photographen (II).
<i>Scheikundige voorl- brengselen</i>	= groep (IV), behalve fabrikanten van kunstmest en lijm, vermeerderd met zeepzieders (XV) en fabrikanten van loog, gas, vernis (XV).
<i>Metalen, gewone</i>	= groepen (X [b]) en XIII, uitgenomen edele metalen, fabrikanten van blik en blikslagers, koperslagers, tingieters en metaalvergulders, vermeerderd met rijtuigsmeden (XII), lettergieters (II).
<i>Metalen, edele (incl. diamant, glas- en marmerslijpers)</i>	= groep (X [a]), vermeerderd met fabrikanten van passementerieën (XIV), marmerslijpers (I), diamantslijpers, snijders en klovers (I).
<i>Houtbewerking</i>	= groep (V), uitgenomen fabrikanten van meerschuijmen pijpen, biljartmakers, fabrikanten van borstels, draaiers, fabrikanten van matten, matten stoelen, rieten matten, rieten meubelen en stoelenmatters, fabrikanten van lijsten, houthakkers, fabrikanten van knopen, modelmakers, doch vermeerderd met pompenmakers (III), houtvlotters (XX), kolenbranders (IX) en timmerlieden (III).
<i>Verschillende takken van nijverheid</i>	samengesteld uit: kaarsenmakers (XV), fabrikanten van lijm (IV), olieslagers (XV), fabrikanten van meerschuijmen pijpen (V), idem van stijfjel (XVI), tabaksbewerders (XVI), fabrikanten van traan (XV), en bleekers (VI), fabrikanten van electriciteit (XV), rijwielen (XII), gips, krijt, gipswaren, enz. (I).
<i>Handel in eet- en drink-waren</i>	= groep (XIX [c]), vermeerderd met logement- en koffiehuishouders, gaarkeuken en kroeghouders (XX).
<i>Idem in kledingstukken</i>	= groep (XIX [b]).
<i>Idem in metalen</i>	= oudroestverkoopers (XIX).
<i>Tusschenhandel</i>	= groepen (XXIII, XXII en XXI), vermeerderd met ondernemers van openbare verkooping (XIX) en vendumeesters (XXIV).
<i>Vervoer</i>	= groep (XX en XXIV), verminderd met vendumeesters (XXIV), omroepers (XXIV), wakers op schepen (XX), post- en telegraafbeambten (XX), brug- en sluiswachters, veerlieden, boomsluiters, houtvlotters, logement- en koffiehuishouders, enz. allen onder (XX), directeurs van verhuurkantoren (XXIV) en porders (XX).
<i>Handel van verschillenden aard</i>	= groep (XIX [a, d, e, f en h]), uitgenomen de ondernemers van openbare verkooping en oudroestverkoopers, vermeerderd met schelpenvisschers (XVIII) en griendwerkers (XVII).
<i>Algemeen bestuur en algemeene dienst</i>	= groepen (XXX, XXXI, XXXII, XXXIII), uitgezonderd rechts- en politie- wezen en brandweer (XXX), onderwijs (XXX en XXXII), sanitaire politie- en

	krijgswezen (beide XXX), vermeerderd met omroepers (XXIV), jachtopzieners (XVIII), wakers van schepen en booten (XX), posterij- en telegrafiebeambten (XX), brug- en sluiswachters (XX), veerlieden en boomsluiters (XX).
<i>Rechts- en politiewezen</i>	= een deel van groep (XXX) en een deel van groep (XXXII), vermeerderd met advocaten en procureurs (XXV).
<i>Eerediensten</i>	= groepen (XXVII en XXXIV) met uitzondering van ziekenoppassers (XXVII).
<i>Onderwijs</i>	= groep (XXVI), behalve dansonderwijzers, vermeerderd met een deel van groep (XXX) en groep (XXXII).
<i>Kunsten en wetenschappen</i>	= groep (VII), behalve krammers van aardewerk, vermeerderd met kunstenaars en letterkundigen, boekhouders, kunstmakers, andere beroepen tot wetenschap en kunst behoorende uit groep (XXV), dansonderwijzers (XXVI), modelmakers (V), fabrikanten van muziekinstrumenten (XIII), photographen (II), rijtuigschilders (XII).
<i>Geneeskundige dienst</i>	samengesteld uit geneeskundigen, vroedvrouwen en veeartsen (XXV), ziekenoppassers (XXVII) en sanitaire politie (XXX).
<i>Krijgs- en zeemacht</i>	= een deel van groep (XXX).
<i>Gepensionneerden</i>	= groep (XXXV).
<i>Huisdienst</i>	= groep (XXVIII), vermeerderd met bakkers (XXV).
<i>Verschillende beroepen</i>	samengesteld uit: losse werklieden (XXIX), aschkar- en baggerlieden (III), gasfitters (XV), Directeurs van verhuurkantoren (XXIV), straatmakers (III), paardenslachters (XVI), vogelvangers (XVIII), porders (XX), administrateurs en vendumeesters (XXV), andere beroepen tot de publieke gemakkelijkheden behoorende, of die niet te rangschikken waren uit groep (XXV).

Voorts moesten in de groepsgewijze indeeling der bevolking, volgens het overzicht door den Heer von Baumhauer bewerkt van de uitkomsten der telling van 1849 en 1859, de volgende verplaatsingen geschieden van beroepen, in de uitkomsten der tellingen van 1889 niet afzonderlijk genoemd. In de eerste plaats werden de leerlingen aan de verschillende soorten van scholen, huisleerlingen, studenten, uit de groep onderwijs gelicht en met de kadetten en adelborsten uit de groep krijgs- en zeemacht, de kweekelingen aan geneeskundige en veeartsenijkundige scholen uit de groep geneeskundige dienst, de grondeigenaars, renteniers en de personen verbonden aan het koninklijke huis, die met de gepensionneerden ééne klasse vormden, onder de personen zonder beroep gerangschikt. Voorts werden de bijenkorvenmakers en de pennenbereiders uit de groep „verschillende klassen van nijverheid” naar „houtbewerking” overgebracht, terwijl de pijpendoppenmakers en de opzichters en stokers van stoomwerktuigen, die respectievelijk in de groepen „verschillende takken van nijverheid” en „verschillende beroepen” voorkwamen, onder de groep „metalen (gewone)” werden gerangschikt. De zaakwaarnemers in 1849 met de commissionairs verbonden en gerekend tot den handel van verschillenden aard, verhuisden naar de groep „tusschenhandel”, en de schermmeesters, die onder „onderwijs” voorkwamen, naar „verschillende beroepen”, terwijl ten slotte klokkenisten en nachtwerkers uit de groep „verschillende beroepen”, werden overgebracht respectievelijk naar „eerediensten” en „bouwbedrijven” onder welke laatste in 1889 ook de gemeentelijke reinigingsdienst begrepen was.

De vergelijking moest zich intusschen tot de beroepsgroepen bepalen, terwijl met de onderscheidingen naar de positie in het beroep, en den burgerlijken staat, welke bij de vroegere beroepstelling niet waren gemaakt, in deze vergelijkende tabel geen rekening kon worden gehouden. Met betrekking tot de onderscheiding naar den leeftijd worde herinnerd, dat in de uitkomsten der tellingen van 1849 de boven 16jarigen, en in die der telling van 1859 de meerderjarigen niet nader naar den leeftijd werden onderscheiden, terwijl de personen van jeugdiger leeftijd in de uitkomsten der beroepstelling van 1849 waren verdeeld in de volgende groepen: personen van beneden 10 jaar, van 10 en 11 jaar en van 12 tot 16 jaar, aan welke groepen in de uitkomsten der beroepstelling van 1859 nog was toegevoegd de groep der 16—23jarigen. Deze ouderdomsverdeeling moest dientengevolge ook in het onderstaand vergelijkend overzicht worden overgenomen.